

# ท่าทีของรัฐและชนชั้นนำไทย ต่อสถานการณ์ในทิเบตช่วงทศวรรษ 1950-1970

ธนกร การิสุข\*

## บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาท่าทีของรัฐและชนชั้นนำไทยต่อสถานการณ์ในทิเบต ซึ่งถูกกองทัพปลดปล่อยประชาชนของจีนโจมตีและเข้ายึดครองในช่วงทศวรรษ 1950 พร้อมทั้งวิพากษ์ความเปลี่ยนแปลงของท่าทีดังกล่าวที่มีมาจนถึงปัจจุบัน การศึกษานี้พบว่า รัฐและชนชั้นนำไทยเริ่มให้ความสนใจต่อทิเบตตั้งแต่ถูกจีนเข้าโจมตีครั้งแรกในปี 1950 โดยมีบทบาทในการพิจารณาที่จะรับเป็นสถานที่ลี้ภัยของทะไลลามะจากข้อเสนอของสหรัฐอเมริกา ต่อมาท่าทีของรัฐและชนชั้นนำไทยต่อทิเบตเริ่มเด่นชัดมากขึ้นเมื่อมีการลี้ภัยของชาวทิเบตเพื่อต่อต้านจีนในปี 1959 มีการนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์ในทิเบตผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ของทางราชการ และใช้กรณีทิเบตในการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อแสดงให้เห็นถึงภัยของคอมมิวนิสต์ พร้อมกันนี้รัฐและชนชั้นนำไทยยังมีท่าทีที่เห็นอกเห็นใจชาวทิเบตซึ่งถูกคอมมิวนิสต์โจมตี และเลือกที่จะสนับสนุนทิเบตในหลายด้าน ทั้งการเป็นฐานทัพสำหรับปฏิบัติการลับของสหรัฐอเมริกาในการช่วยเหลือชาวทิเบต การกล่าวถึงปัญหาของทิเบตในที่ประชุมสหประชาชาติ การระดมทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ลี้ภัย กระทั่งอนุญาตและให้การต้อนรับทะไลลามะในการเยือนประเทศไทยในปี 1967 และ 1972 อย่างไรก็ตามปัจจุบันนี้รัฐและชนชั้นนำไทยกลับมีท่าทีที่ห่างเหินไปจากผู้ลี้ภัยชาวทิเบตและทะไลลามะ ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐที่เปลี่ยนแปลงไปหลังสงครามเย็น และอิทธิพลในหลายด้านของสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ชนชั้นนำไทยบางกลุ่มจะให้ความสำคัญต่อทิเบตซึ่งเกี่ยวพันกับบทบาทต่างๆ ของทะไลลามะ แต่รัฐและชนชั้นนำไทยโดยส่วนมากก็ไปให้ความสนใจต่อทิเบตในฐานะเขตปกครองตนเองของจีน มีการเลือกปฏิบัติต่อผู้ลี้ภัยชาวทิเบตในอินเดีย และการเล็งที่จะกล่าวถึงทิเบตในทางการเมืองซึ่งจะทำให้รัฐบาลจีนไม่พอใจ

**คำสำคัญ:** ทิเบต, ทะไลลามะ, จีน, สงครามเย็น, รัฐและชนชั้นนำไทย

---

\* นักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

## บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในทวีปเอเชียที่มีบทบาทอย่างมากในช่วงสงครามเย็น หลังจากทีรัฐและชนชั้นนำประกาศตัวอย่างชัดเจนที่จะเข้าร่วมกับฝ่ายโลกเสรีซึ่งมีสหรัฐอเมริกา เป็นผู้นำแล้ว ประเทศไทยก็ได้กลายเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในนโยบายป้องกันการคุกคามของ คอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามทฤษฎีโดมิโน<sup>1</sup> กรุงเทพฯ กลายเป็นที่ตั้งของ กองบัญชาการหรือสำนักงานของหน่วยงานต่างๆ ของฝ่ายโลกเสรีที่ปฏิบัติการเพื่อต่อต้าน คอมมิวนิสต์ พร้อมกันนี้พื้นที่ในหลายจังหวัดยังถูกใช้เป็นที่ตั้งฐานทัพของกองทัพสหรัฐอเมริกา มากไปกว่านั้นไทยยังส่งกำลังทหารไปบร่วร่วมกับฝ่ายโลกเสรีในสงครามหลายๆ ครั้ง เช่น สงครามเกาหลี (1950-1953)<sup>2</sup> สงครามเวียดนาม (1955-1975)<sup>3</sup> และสงครามลับหรือสงคราม กลางเมืองลาว (1959-1975)<sup>4</sup> ประเด็นที่ได้กล่าวไปข้างต้นนั้นดูเหมือนจะกลายเป็นความรู้ พื้นฐานในโลกทัศน์ของสังคมไทยเมื่อก้าวถึงสถานการณ์และบทบาทของไทยในสงครามเย็น และงานศึกษาของไทยเกี่ยวกับสงครามเย็นก็ให้พื้นที่แก่เหตุการณ์และบริบทความขัดแย้งต่างๆ เหล่านี้มาก

กระนั้น ยังมีพื้นที่ความขัดแย้งหลายแห่งที่ไทยเข้าไปมีบทบาทแต่ยังไม่ถูกกล่าวถึงใน วงวิชาการไทยที่ศึกษาสงครามเย็น ดังกรณีทิเบต<sup>5</sup> ซึ่งถูกคอมมิวนิสต์รุกรานและฝ่ายโลกเสรีต่าง

---

<sup>1</sup> สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติม โปรดดู พวงทอง กวีครพันธุ, *การต่างประเทศไทยในยุคสงครามเย็น* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2565).

<sup>2</sup> เกษรภรณ์ ชาญเกล้า, “สถานภาพทางการเมืองของประเทศไทยผ่านการเข้าร่วมสงครามเกาหลี,” *วารสารภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี*, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (2562): 25-52.

<sup>3</sup> ศนิโรจน์ ธรรมยศ, “ไทยกับสงครามเวียดนาม” ใน *ประวัติศาสตร์สงครามเวียดนาม The History of the Vietnam war* (กรุงเทพฯ: แสงดาว, 2566), น.382-429; Film Archive Thailand (หอภาพยนตร์), “กองพันจางอจศึก 2510,” (เผยแพร่เมื่อ 18 มกราคม 2564), <https://youtu.be/yIGy6LMAVHg?si=N0pE8C0OnncspRwt>.

<sup>4</sup> บัญชร ขวาลศิลป์, *2503 สงครามลับในลาว* (กรุงเทพฯ: แสงดาว, 2565).

<sup>5</sup> เนื่องจากเอกสารเก่าหลายชิ้นที่ใช้ประกอบในงานศึกษานี้แปลคำว่า “Tibet” เป็น “ทิเบต” หรือ อย่างอื่น แต่ราชบัณฑิตยสภากำหนดให้ใช้ “ทิเบต” ทั้งนี้เพื่อความถูกต้องและไม่ให้เกิดการดัดแปลงหลักฐาน ผู้ ศึกษาจะใช้ “ทิเบต” สำหรับคำอธิบายทั่วไป และใช้ “ธิเบต” หรืออย่างอื่นตามที่เอกสารหรือหลักฐานชั้นต้นใช้ สำหรับการกำหนดให้ใช้ “ทิเบต” โดยราชบัณฑิตยสภา โปรดดู สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, “ประกาศ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา เรื่อง กำหนดชื่อประเทศ ดินแดน เขตการปกครอง และเมืองหลวง,” (เผยแพร่เมื่อ 12 กรกฎาคม 2565), <https://www.orst.go.th>.

แสดงความเห็นอกเห็นใจ ท่าทีของประเทศไทยต่อการโจมตีหรือการเข้าปลดปล่อยทิเบตของจีน ในช่วงทศวรรษ 1950 แทบไม่ปรากฏอยู่ในความรับรู้หรือโลกทัศน์ของสังคมไทยเมื่อกว่าถึง สงครามเย็น แม้ในความเป็นจริงไทย (รัฐและชนชั้นนำ) จะมีบทบาทในการแสดงท่าทีและจุดยืน ต่อเหตุการณ์ดังกล่าวอย่างชัดเจน ทั้งการแสดงความเห็นอกเห็นใจต่อชาวทิเบตและการให้การ ต้อนรับ “ทะไลลามะ” (หรือที่คนไทยนิยมเรียกว่า “ดาไลลามะ”) ในฐานะประมุขแห่งรัฐซึ่งถูก ต่างชาติโจมตี<sup>6</sup> หรือแม้แต่การใช้สถานการณ์ความรุนแรงในทิเบตเป็นเครื่องมือโฆษณาชวนเชื่อ เพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์

บทความนี้จึงต้องการศึกษาและนำเสนอภาพรวมและความเปลี่ยนแปลงต่อท่าทีของ รัฐและชนชั้นนำไทยในฐานะภาพแทนของประเทศไทยต่อเหตุการณ์การโจมตีทิเบตโดยกองทัพ จีนและความรุนแรงในทิเบต ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1950 ซึ่งเป็นระยะที่กองทัพจีนคอมมิวนิสต์ (กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน) ได้รุกคืบเข้าสู่ทิเบต จนถึงทศวรรษ 1970 ซึ่งประเทศไทยเริ่ม ปรับเปลี่ยนท่าทีของตนเองต่อคอมมิวนิสต์ โดยมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับ สาธารณรัฐประชาชนจีนในปี 1975 เป็นหมุดหมายสำคัญในการศึกษา นอกจากนี้ บทความนี้ยัง ได้วิพากษ์สถานะของทิเบตในโลกทัศน์ของรัฐและชนชั้นนำไทยในปัจจุบัน ผ่านกรณีศึกษาการ ให้ความสำคัญต่อทิเบตในฐานะเขตปกครองตนเองของจีน การเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มชาวทิเบต พลัดถิ่น รวมไปถึงการเลี้ยงและความกลัวที่จะกล่าวถึงทิเบตในทางการเมือง ทั้งนี้บทความนี้ใช้ หลักฐานประเภทเอกสารทางราชการ สื่อสิ่งพิมพ์ วารสาร ข่าว และภาพถ่ายร่วมสมัยซึ่ง เกี่ยวพันกับรัฐและชนชั้นนำไทย เพื่อวิเคราะห์ทัศนคติและท่าทีของชนชั้นนำไทย

### โจมตี ปลดปล่อย(?) ยึดครอง และลูกฮือ: สถานการณ์ในทิเบตช่วงทศวรรษ 1950

การสิ้นสุดลงของสงครามกลางเมืองจีน (1945-1949) และชัยชนะของฝ่าย คอมมิวนิสต์นำไปสู่การสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนในวันที่ 1 ตุลาคม 1949 ซึ่งหลังจาก การจัดการปกครองตามระบอบใหม่ในพื้นที่ส่วนใหญ่ของจีนแล้ว รัฐบาลสาธารณรัฐประชาชน จีนได้เริ่มดำเนินนโยบายที่จะสร้างเอกภาพของชาติด้วยการผนวกรัฐโดยรอบซึ่งแยกตัวเป็น อิสระออกจากการควบคุมของรัฐบาลจีนกลางซึ่งไร้เสถียรภาพในช่วงสงครามกลางเมืองให้กลับ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของจีนใหม่โดยอ้างสิทธิ์การมีอำนาจเหนือรัฐเหล่านั้นมาแต่เดิม

---

<sup>6</sup> ทะไลลามะได้รับอนุญาตให้เดินทางมาเยือนประเทศไทย 3 ครั้ง คือ ในปี 1967 1972 และ 1993 โปรดดู The Dalai Lama, “Travel,” (2023), <https://www.dalailama.com/the-dalai-lama/events-and-awards/travels>.

### ความชอบธรรมของจีนเพื่อเข้าควบคุมทิเบต

ทิเบตเป็นเป้าหมายแรกๆ ของรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ในนโยบายสร้างเอกภาพของชาติ จีนนิยามยุทธการของตนในทิเบตครั้งนี้ว่าเป็นการปลดปล่อยทิเบตออกจาก “พวกจักรวรรดินิยม” และ “ระบบทาสและศักดินา”<sup>7</sup> จีนอาศัยความชอบธรรมจากการอ้างสิทธิ์การปกครองเหนือทิเบตที่มีมาตั้งแต่ราชวงศ์หยวน รวมถึงอาศัยท่าทีของต่างชาติที่ยอมรับอำนาจของรัฐบาลจีนเหนือธิปไตยทิเบต ดังที่ปรากฏในสัญญาซึ่งจีนทำร่วมกับชาติตะวันตก<sup>8</sup> กรณีนี้แม้แต่ประเทศไทยเองยังปรากฏงานเขียนซึ่งยอมรับทิเบตในฐานะดินแดนภายใต้การปกครองของจีน ดังพบข้อความใน *ภูมิศาสตร์สากลสำหรับประเทศไทย*<sup>9</sup> ตีพิมพ์เมื่อปี 1911 ความว่า “ประเทศจีนนี้ทำให้เฉพาะมีแต่พระนครหลวงอาณาจักรเดียวไม่ มีถึงหกพระราชอาณาจักรด้วยกันคือ จีนแท้ แมนจูเรีย ทิเบต มองโกเลีย ยังกาเรีย กับอีสต์เตอร์กิสถาน ในหกพระราชอาณาจักรนั้นอาณาจักรหนึ่งมีเมืองมหานครอีกชั้นหนึ่ง แต่ล้วนเรียกว่าประเทศจีนทั้งสิ้น”<sup>10</sup> (สะกดตามต้นฉบับและเน้นข้อความโดยผู้เขียน)

### จากการโจมตีข้ามโดสัซอตกลง 17 ข้อ

กองทัพจีนได้เริ่มเข้าโจมตีชายแดนของทิเบตตั้งแต่เดือนต้นมิถุนายน 1950 จนถึง 19 ตุลาคม 1950 ก็สามารถยึดครองซัซโด (เมืองสำคัญของทิเบตตะวันออก) และเขตทิเบต

---

<sup>7</sup> Barnett, Robert, “Human Rights in Tibet before 1959,” (2023), [https://info-buddhism.com/Human-Rights-in-Tibet-before-1959\\_Robert\\_Barnett.html](https://info-buddhism.com/Human-Rights-in-Tibet-before-1959_Robert_Barnett.html); แม้ในปัจจุบันจีนยังอาศัยยุทธการดังกล่าวในการปกครองทิเบต ในขณะที่รัฐบาลพลัดถิ่นทิเบตเองก็ยังคงตอบโต้ว่ายุทธการดังกล่าวว่าไม่มีระบบทาสอยู่จริงในทิเบต โปรดดู Wong, Tessa, “China: Dalai Lama furore reignites Tibet ‘slave’ controversy,” (20 April 2023), <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-65307709>.

<sup>8</sup> รุจิกาญจน์ เหมือนศรีชัย, “ทิเบตกับปัญหาความมั่นคงของจีนและอินเดีย ตั้งแต่ค.ศ. 1949 ถึงปัจจุบัน” (บทความวิจัยของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2562); Sperling, Elliot, “Tibet and China: The Interpretation of History Since 1950,” *China Perspective* No.3 (2009): 25-37.

<sup>9</sup> ในงานเขียนนี้มีการกล่าวถึงทิเบตหลายส่วน โปรดดู “ภาคที่ 4 ทวีปเอเชีย,” ใน *ภูมิศาสตร์สากลสำหรับประเทศไทย*, (ม.ป.ท., 2454), น.56-76.

<sup>10</sup> “ภูมิศาสตร์สากลสำหรับประเทศไทย,” น.62; “อีสต์เตอร์กิสถาน” หรือ East Turkestan ปัจจุบันอยู่ในเขตปกครองตนเองซินเจียง-อุยกูร์ ในขณะที่ “ยังกาเรีย” สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์ ระบุว่าคือ “เกาหลี” สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์, สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ, 7 ตุลาคม 2566.

ตะวันออกได้อย่างสมบูรณ์ แต่การเจรจาเพื่อยุติความขัดแย้งยังไม่เกิดขึ้นจนถึงปี 1951 เนื่องจากทิเบตยังพยายามติดต่อขอความช่วยเหลือจากอังกฤษ อินเดีย และสหรัฐอเมริกา โดยพยายามร้องขอให้ชาติต่างๆ เหล่านั้นสนับสนุนและแทรกแซงด้านการทหารในทิเบต แต่ท้ายที่สุดคำขอทั้งหมดของทิเบตถูกปฏิเสธจากทุกชาติข้างต้น โดยเฉพาะสหรัฐฯ ที่แม้จะมีความกังวลต่อภัยคอมมิวนิสต์ในเอเชียมากเพียงใดแต่ก็ยังคงเลือกที่จะสงวนท่าทีในกรณีนี้

ในงานศึกษาของเมลวิน โกลด์สไตน์ (Melvyn Goldstein) เกี่ยวกับการขอความช่วยเหลือไปยังนานาชาตินของรัฐบาลทิเบตหลังการโจมตีซัมโด<sup>11</sup> เขาพบว่าสหรัฐฯ และอินเดียได้ตกลงที่จะสงวนท่าทีร่วมกัน เนื่องจากอินเดียเห็นว่าหากต่างชาติได้แทรกแซงทิเบตแล้วนั้น สถานการณ์อาจลุกลามเป็นวงกว้างออกไปทั่วเอเชีย พร้อมกันนี้อินเดียยังกำชับสหรัฐฯ ว่า “การช่วยเหลือที่ดีที่สุดของสหรัฐฯ (ต่อทิเบต) คือการไม่ทำอะไรเลยและพูดถึง (ทิเบต) ให้น้อยลงในระยะนี้”<sup>12</sup> ซึ่งท้ายที่สุดสหรัฐฯ ก็ไม่ได้แสดงท่าทีใดๆ อย่างเปิดเผยต่อเรื่องทิเบต แต่ก็พยายามให้ความช่วยเหลือทิเบตในหลายด้านอย่างลับๆ รวมไปถึงการพยายามเสนอให้ประเทศไทยรับเป็นสถานที่ลี้ภัยของทะเลลามะ

เมื่อคำขอต่างๆ ของทิเบตถูกปฏิเสธจากชาติมหาอำนาจ ทิเบตก็ได้ตัดสินใจส่งคำร้องไปยังสหประชาชาติในวันที่ 11 พฤศจิกายน 1950<sup>13</sup> เป็นอีกครั้งที่คำร้องของทิเบตยังคงไม่ถูกนำไปพิจารณาในที่ประชุมอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากเป็นคำร้องของรัฐที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของสหประชาชาติ แม้ในวันที่ 14 พฤศจิกายน 1950 ผู้แทนเอลซัลวาดอร์จะขอให้นำเรื่องดังกล่าวเข้าที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ แต่ก็ถูกตีตกจากหลายชาติซึ่งไม่มั่นใจในสถานะความเป็นรัฐเอกราชของทิเบต<sup>14</sup> เมื่อไม่สามารถร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศได้

---

<sup>11</sup> Goldstein, Melvyn, “Tibet: After the Fall of Chamdo,” *The Tibet Journal* Vol.16 No.1 (1991): 58-95.

<sup>12</sup> “3. Nehru said he thought US could be most helpful by doing nothing and saying little just now.” อ้างถึงรายงานของ (ลอย เฮนเดอร์สัน) Loy W. Henderson เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา ประจำกรุงนิวเดลี (1948-1951) ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 1950 ว่าด้วยบทสนทนาระหว่างเขาและยาวาฮาราล เนห์รู นายกรัฐมนตรีอินเดีย เกี่ยวกับทิเบต เมื่อวันที่ 2 เดือนเดียวกัน; Goldstein, “Tibet: After the Fall of Chamdo”, p.63.

<sup>13</sup> โปรดดูคำแปลภาษาไทยใน; “คำร้องของทะเลลามะแห่งทิเบตยื่นต่อสหประชาชาติ” ใน ทะเลลามะ, *My Land and My People* (แผ่นดินและประชากรของข้าพเจ้า อัตชีวประวัติของทะเลลามะแห่งทิเบต), สุลักษณ์ ศิวรักษ์, ผู้แปล, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพฯ: ศูนย์ไทยทิเบต, 2556), น.200-204.

<sup>14</sup> Goldstein, “Tibet: After the Fall of Chamdo”, pp.71-91.

รัฐบาลทิเบตจึงจำเป็นต้องเจรจากับรัฐบาลจีนในที่สุด ในช่วงเดือนพฤษภาคม 1951 คณะผู้แทนทิเบตจากลาซาจึงเดินทางไปเจรจากับจีนที่ปักกิ่ง

วันที่ 23 พฤษภาคม 1951 ทิเบตตกลงที่จะลงนามใน “ข้อตกลงแห่งรัฐบาลกลางแห่งประชาชนและรัฐบาลท้องถิ่นแห่งทิเบตว่าด้วยมาตรการปลดปล่อยทิเบตด้วยสันติวิธี” หรือ “ข้อตกลง 17 ข้อ”<sup>15</sup> เนื้อหาของข้อตกลงโดยสรุปคือ ให้ทิเบตยอมรับสถานะของตนเองในฐานะดินแดนภายใต้การปกครองของจีน และทิเบตต้องมอบอำนาจด้านการทหาร การค้า และการต่างประเทศให้อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของรัฐบาลปักกิ่ง เมื่อข้อตกลงนี้ได้มีการให้สัตยาบันจากรัฐบาลทิเบตในวันที่ 24 ตุลาคม 1951 ผ่านโทรเลขของทะเลลามะแล้ว กองทัพจีนจึงเดินทางเข้าสู่ลาซาและเริ่มดำเนินการควบคุมทิเบตตามข้อตกลงตั้งแต่นั้นมา

#### การลุกฮือในวันที่ 10 มีนาคม 1959: จุดแตกหักของสถานการณ์ในทิเบต

เมื่อจีนเข้าควบคุมทิเบตเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จีนไม่ได้ปฏิบัติตามข้อตกลง 17 ข้อนั้นอย่างที่เคยจะเป็น แม้ในปี 1954 รัฐบาลทิเบตที่นำโดยทะเลลามะจะเดินทางไปปักกิ่งเพื่อเจรจากับจีนปฏิบัติตามข้อตกลง แต่การพบกันระหว่างهماเจอตุง โจวเอินไหล และทะเลลามะ เพื่อหาทางออกดังกล่าวก็ไม่ใช่เป็นไปตามที่ฝ่ายทิเบตคาดหวังไว้<sup>16</sup> กระแสความไม่พอใจในการควบคุมทิเบตของจีนเริ่มก่อตัวมากขึ้นจนเกิดการปะทะระหว่างผู้ต่อต้านและกองทัพจีนที่ภาคตะวันออกเฉียงของทิเบตบ่อยครั้ง ขบวนการต่อต้านจีนยังกระจายตัวออกไปพร้อมกับผู้อพยพหลายหมื่นจากภาคตะวันออกเฉียงที่เดินทางมาถึงลาซา จนถึงต้นปี 1959 ก็เริ่มมีการประท้วงในลาซาเพื่อเรียกร้องให้จีนถอนกำลังออกจากทิเบตและคืนอำนาจการปกครองให้ทะเลลามะ

เดือนมีนาคม 1959 มีข่าวลือในลาซาว่าทางการจีนจะจับกุมตัวทะเลลามะ โดยจีนพยายามเชิญให้ทะเลลามะไปชมการแสดงในค่ายทหาร ค่าเชิญเชิญผู้แทนจีนส่งถึงทะเลลามะโดยตรงได้สร้างความไม่พอใจอย่างยิ่งแก่ชาวทิเบต เมื่อถึงวันที่ 10 มีนาคม 1959 ซึ่งเป็นวันกำหนดให้ทะเลลามะไปชมการแสดง ชาวทิเบตหลายแสนคนมารวมชุมนุมกันรอบ

---

<sup>15</sup> Wei, Liu, Yinong, Fang & Mingyu, Zhang, “How was the 17-Article Agreement signed?”, (17 March 2009), [http://un.china-mission.gov.cn/eng/zt/xzwt/200903/t20090319\\_8413433.htm](http://un.china-mission.gov.cn/eng/zt/xzwt/200903/t20090319_8413433.htm).

<sup>16</sup> Chung-mao, Hsu, Chan, Candice, “[Photo story] Chinese central government and the Dalai Lama: 1950-1956,” (4 December 2020), <https://www.thinkchina.sg/photo-story-chinese-central-government-and-dalai-lama-1950-1956>.

พระราชวังฤดูร้อนของทะเลลามะ (วังนอร์บูลิงกะ Norbulinka Palace) เพื่อปกป้องประมุขของพวกเขา ปัจจุบันชาวทิเบตพลัดถิ่นถึงวันดังกล่าวเป็น “วันลุกฮือของชาวทิเบต” “*Tibetan Uprising day*” อย่างไรก็ตามการชุมนุมของชาวทิเบตถูกปราบปรามในอีกสัปดาห์ต่อมา ทำให้มีผู้เสียชีวิตมากกว่าแปดหมื่นคน<sup>17</sup>

สถานการณ์ในทิเบตกลายมาเป็นที่สนใจของนานาชาติเนื่องจากเป็นความขัดแย้งครั้งแรกระหว่างอุดมการณ์เสรีนิยม (แม้ทิเบตจะไม่ได้เป็นชาติเสรีนิยมอย่างที่เข้าใจกัน แต่ในทัศนะของฝ่ายโลกเสรีนั้น พวกเขาล้วนถือว่าชาติที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ย่อมเป็นฝ่ายเดียวกับตน) และคอมมิวนิสต์ในช่วงสงครามเย็น โดยเฉพาะชาติฝ่ายโลกเสรีซึ่งมีความพยายามที่จะต่อต้านอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ไม่ให้ขยายตัวเหนือพื้นที่ของชาติอื่นๆ ในโลก<sup>18</sup> สิ่งที่เกิดขึ้นในทิเบตอันเป็นผลมาจากการกระทำของชาติคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นคู่ขัดแย้งกับชาติโลกเสรี จึงกระตุ้นให้ชาติในฝ่ายโลกเสรีต้องหันมาสนใจ ให้ความสำคัญ หรือแสดงท่าทีบางอย่างอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

### ท่าทีของรัฐและชนชั้นนำไทยต่อสถานการณ์ในทิเบตช่วงทศวรรษ 1950-1970

สำหรับการแสดงท่าทีของประเทศไทยต่อสถานการณ์ในทิเบตนั้น รัฐและชนชั้นนำไทยเริ่มมีท่าทีที่ให้ความสนใจและเข้าไปสัมพันธ์กับสถานการณ์ดังกล่าวตั้งแต่ภายหลังจากที่ทิเบตโจมตีในช่วงต้นทศวรรษ 1950 โดยมีส่วนในการเตรียมการสำหรับภารกิจของทะเลลามะมายังประเทศไทยตามข้อเสนอของสหรัฐฯ และท่าทีของรัฐและชนชั้นนำไทยก็เด่นชัดมากขึ้นภายหลังเหตุการณ์การลุกฮือของชาวทิเบตในเดือนมีนาคม 1959 และการลี้ภัยของทะเลลามะโดยที่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับท่าทีต่างๆ ของรัฐและชนชั้นนำไทยต่อทิเบตในระยษนี้มากขึ้น หากเทียบกับช่วงต้นทศวรรษ 1950 ดังที่ปรากฏบทความหลายชิ้นเกี่ยวกับทิเบตซึ่งรัฐและชนชั้นนำไทยมีส่วนในการจัดทำ นอกจากนี้รัฐไทยยังใช้ทิเบตเป็นกรณีตัวอย่างของผลร้ายของ

---

<sup>17</sup> Szczepanski, Kallie, “The Tibetan Uprising of 1959 China Forces the Dalai Lama into Exile,” (2 October 2019), <https://www.thoughtco.com/the-tibetan-uprising-of-1959-195267>

<sup>18</sup> ดูแนวทางหรือนโยบายของสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ใน Keane, Douglas, Warner, Michael, & Keefer, Edward C. (Eds.), *Foreign Relations of the United States, 1950-1955, The Intelligence Community 1950-1955*, (United States: United States Government Printing Office, 2007), pp.746-749.

คอมมิวนิสต์ในการโฆษณาชวนเชื่อ รวมทั้งมีท่าทีสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือต่อผู้ลี้ภัยชาวทิเบต และให้การต้อนรับทะเลลามาในการเยือนประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญ

### บทบาทของรัฐไทยในการเตรียมการลี้ภัยให้กับทะเลลามาในปี 1951

ภายหลังการโจมตีทิเบตโดยกองทัพจีนคอมมิวนิสต์ในปี 1950 ไทยก็เริ่มเข้าไปมีบทบาทในสถานการณ์ดังกล่าวในฐานะหนึ่งในประเทศฝ่ายโลกเสรีผู้ (ที่พร้อมจะ) ให้การสนับสนุนทิเบต โดยเฉพาะการร่วมเตรียมการลี้ภัยให้กับทะเลลามาภายหลังการลงนามในข้อตกลง 17 ข้อ ซึ่งผู้แทนทิเบตตกลงที่จะยอมรับอำนาจของจีนคอมมิวนิสต์ด้วยตนเอง โดยขัดแย้งกับความต้องการของทะเลลามาและสมาชิกรัฐบาลทิเบตซึ่งต้องการรักษาเอกราชของทิเบตไว้ ในวันที่ 22 มิถุนายน 1951 สถานเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐฯ ได้รับการติดต่อจากกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐฯ (ผ่าน “คณะกรรมการเพื่อเอเชียเสรี” หรือ “Committee for a Free Asia”) โดยทางการสหรัฐฯ เสนอให้ประเทศไทยรับเป็นสถานที่ลี้ภัยของทะเลลามาในกรณีที่ทะเลลามาตัดสินใจเดินทางออกจากทิเบต และทางสถานเอกอัครราชทูตไทยฯ ก็ได้แจ้งเรื่องกลับมายังรัฐบาลที่กรุงเทพฯ โดยปรากฏรายละเอียดในเอกสารทางการทูต (โทรเลข?) รหัส 793B.00/6-2251 ซึ่งบันทึกข้อเสนอระหว่างดีน รัสก์ (Dean Rusk) ผู้ช่วยรัฐมนตรีการต่างประเทศฝ่ายกิจการเอเชียตะวันออกและแปซิฟิกของสหรัฐฯ และวิลเลียม เทเลอร์ เทอร์เนอร์ (William Taylor Turner) ที่ปรึกษาของเอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำประเทศไทย (ในขณะนั้น)<sup>19</sup>

ข้อความของจดหมายซึ่งระบุในเอกสารรหัส 793B.00/6-2251 สามารถสรุปได้ว่า “คณะกรรมการเพื่อเอเชียเสรี (ซึ่งต่อไปจะใช้ “สหรัฐฯ”) มีความเห็นอกเห็นใจต่อทะเลลามาผู้ซึ่งต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างโดดเดี่ยวโดยไร้การสนับสนุนจากภายนอก และยังเห็นว่าทะเลลามาสามารถเป็นผู้นำและสัญลักษณ์ของการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในเอเชียได้ สหรัฐฯ จึงต้องการให้ทะเลลามา ลี้ภัยออกจากทิเบต (เพื่อหาสถานที่ปลอดภัยสำหรับการดำเนินการต่อต้านคอมมิวนิสต์) แต่ข้อจำกัดบางอย่าง (ซึ่งอาจเป็นการสงวนท่าทีตามที่เนรูห์เคยแนะนำสหรัฐฯ ไว้ก่อนหน้านี้) สหรัฐฯ จึงสามารถให้ความช่วยเหลือเพียงแคในด้านงบประมาณเท่านั้น และการให้

---

<sup>19</sup> Glennon, John P., Schwar, Harriet D., Claussen, Paul, & Aandahl, Frederick (Eds.), *Foreign Relations of the United States 1951, Volume VII, Korea and China (in two parts), Part 2*, (United States: United States Government Printing Office, 1983), pp.1713-1714. ผู้เขียนขอขอบคุณ ผศ.ดร.วิไลลา วิสัยทอง ในการแนะนำเรื่องการใช้เอกสารของจดหมายเหตุในสหรัฐอเมริกา



ทะเลลามะลี้ภัยมายังสหรัฐฯ อาจจะทำให้ทะเลลามะห่างเหินจากกลุ่มชาวเอเชียเสรี (Peoples of Free Asia) และกลุ่มชาวพุทธในเอเชียได้ ในอีกมุมหนึ่งสหรัฐฯ เห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่ผสมผสานแนวคิดพุทธศาสนาและเสรีนิยมเข้าด้วยกันได้อย่างดี และยังเป็นผู้นำในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในเอเชียอีกด้วย นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์อันดีกับทิเบตมาอย่างยาวนาน การที่ทะเลลามะจะได้อยู่ในสถานที่ที่มีบรรยากาศ (ทางสังคมและศาสนา) เดียวกัน (กับทิเบต) ก็อาจจะทำให้ทะเลลามะรู้สึกเหมือนอยู่บ้าน ที่ยี่ลู่สหรัฐฯ ระบุว่า หากประเทศไทยอนุญาตให้ทะเลลามะและคณะลี้ภัย สหรัฐฯ ก็จะช่วยเหลือเรื่องค่าใช้จ่ายทุกประการ”<sup>20</sup> (ข้อความในวงเล็บเพิ่มเติมโดยผู้ศึกษา)

อย่างไรก็ดีแม้ในท้ายของเอกสารจะระบุว่า โดยในท้ายเอกสารระบุว่า “สถานเอกอัครราชทูตไทยฯ กำลังแจ้งรายละเอียดนี้ให้รัฐบาลของพวกเขาดำเนินการ” (“*Thai Amb is communicating this info to his Govt for action.*”—สะกดตามต้นฉบับ) แต่ก็ไม่

---

<sup>20</sup> ในเอกสารทางการทูตรหัส 793B.00/6-2251 ระบุข้อความของจดหมายที่ทางการสหรัฐฯ ส่งถึงสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐฯ เรื่องการเตรียมการลี้ภัยของทะเลลามะ ความว่า

*“The Comite has followed with sympathy flight of Dalai Lama and his brave but unsupported resistance to demands and threats of Chi Commie Govt. His continued silence since Peiping reported agreement May 23 between Peoples’ Central Republic and Tibetan local Govt is indicative his non-acceptance of terms. It is our belief that Dalai Lama is both a symbol and potential leader of Asian resistance to Communism. As such he has become religious and polit refugee without suitable asylum.*

*“The Comite for a Free Asia desires make contribution provision of asylum but of necessity limited to moral encouragement and some financial assistance. Asylum in the US wld be far from ideal for it wld take him away from peoples of Free Asia and from direct contact with the followers of Buddha. Of the various Buddhist countries to which Dalai Lama might go Thailand combines profound devotion to Buddha with proud record of independence and has taken lead among Asian countries in resisting Communism. Moreover for centuries Thais and Tibetans have been neighbors and allies. In such atmosphere of common religion the Dalai Lama might feel at home.*

*[“]If Thai Govt wld extend asylum to Dalai Lama and entourage and wld proffer him a suitable invitation to that effect the Comite for a Free Asia wld underwrite whatever expenses might be involved therein.” (สะกดตามต้นฉบับ)*

ดูเอกสารฉบับเต็มใน *Foreign Relations of the United States 1951*, p.1714.

ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับการพิจารณาเรื่องดังกล่าวจากเอกสารของทางการไทย และการลี้ภัยมายังประเทศไทยของทะไลลามะในปี 1951 ก็ไม่ได้เกิดขึ้นจริง เนื่องจากทะไลลามะยังพยายามประนีประนอมกับรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ และไม่ทำที่ใดๆ ที่แสดงให้เห็นว่าทะไลลามะต้องการลี้ภัยออกนอกทิเบต จนกระทั่งปี 1959 ซึ่งทะไลลามะเลือกที่จะลี้ภัยไปยังประเทศอินเดีย ในประเด็นนี้ ผู้เขียนสันนิษฐานว่าสหรัฐฯ อาจเป็นผู้ล้มเลิกแผนการ (ที่จะให้ทะไลลามะลี้ภัยเข้ามาในประเทศไทย) นี้เองหลังจากที่รัฐบาลทิเบตไม่ได้มีการตอบสนองตามคำเสนอ อีกทั้งยังพบหลักฐานการคัดค้านเรื่องที่จะใช้ประเทศไทยเป็นสถานที่สำหรับลี้ภัยของทะไลลามะ กล่าวคือ

ในเอกสารทางการทูตรหัส 793B.00/7-1051 ลงวันที่ 10 กรกฎาคม 1951 จากอีวาน เอ็ม. วิลสัน (Evan M. Wilson) กงสุลใหญ่สหรัฐฯ ประจำกัลกัตตา ประเทศอินเดีย ส่งถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐฯ ได้กล่าวถึงเหตุผล 3 ข้อของผู้แทนรัฐบาลทิเบตที่คัดค้านไม่ให้ทะไลลามะลี้ภัยมายังประเทศไทย โดยผู้แทนรัฐบาลทิเบตกล่าวว่าประเทศไทยไม่เหมาะที่จะเป็นสถานที่ลี้ภัยของทะไลลามะเพราะ 1) รัฐบาลไทยยังไม่มีความเป็นเสถียรภาพอย่างชัดเจน (อาจจะหมายถึงปัญหาภายในรัฐบาลที่ภายหลังนำมาสู่การรัฐประหารในเดือนพฤศจิกายน 1951) 2) มีกลุ่มหรือชุมชนชาวจีนขนาดใหญ่ในประเทศไทย และ 3) ความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ระหว่างประเทศไทยและจีน<sup>21</sup> (อาจมีความกังวลว่ากองทัพจีนจะโจมตีภาคเหนือของประเทศไทย) ในแง่นี้เมื่อแผนการถูกระงับไป รัฐและชนชั้นนำไทยจึงไม่ได้แสดงท่าทีใดๆ ต่อสถานการณ์ในทิเบตอย่างจริงจังในระยะต้นทศวรรษ 1950 นี้

### ท่าทีรัฐและชนชั้นนำไทยต่อสถานการณ์ในทิเบตช่วงปลายทศวรรษ 1950

ท่าทีของรัฐและชนชั้นนำไทยต่อสถานการณ์ในทิเบตกลับมาปรากฏเด่นชัดอีกครั้งในปี 1959 ภายหลังจากการลุกฮือของชาวทิเบตในเดือนมีนาคมและการลี้ภัยของทะไลลามะในปีเดียวกัน

---

<sup>21</sup> “Shakabpa told Thacher on July 6 he had not relayed Yatung Dept’s suggestion communicated to him ten days earlier that Dalai Lama consider refuge Thailand. Shakabpa cited following three objections which we believe may well occur to other Tibetan officials and Dalai Lama:

(1) Thai Govt in apparently unsettled condition;

(2) Large Chinese minority Thailand;

(3) Geographic proximity Thailand to China.” (สะกดตามต้นฉบับ)

ดูเอกสารฉบับเต็มใน; *Foreign Relations of the United States 1951*, pp.1735-1736.

โดยปรากฏบทความเรื่อง “ความรู้เรื่องทิเบต”<sup>22</sup> ซึ่งเป็นงานเขียนชิ้นแรกที่กล่าวถึงสถานการณ์ในทิเบตครั้งหลังสุด แผนกสากลกรณีย์ กองบรรณาธิการของวารสารรัฐสารศึกษ์ซึ่งเป็นวารสารของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ได้รวบรวมข้อมูลพื้นฐานทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การปกครองของทิเบต รวมทั้งข้อมูลสถานการณ์ในทิเบตตั้งแต่การเข้ายึดครองของจีน จนถึงการลุกฮือของชาวทิเบตและการลี้ภัยไปอินเดียของทะไลลามะ และข้อคิดเห็นต่อเรื่องดังกล่าวจากนานาชาติทั่วโลกโดยเฉพาะฝ่ายโลกเสรี กองบรรณาธิการวารสารกล่าวว่า ข้อมูลที่นำเสนอนี้รวบรวมไว้จนถึงวันที่ 20 เมษายน 1959 หรือประมาณหนึ่งเดือนหลังจากการลุกฮือของชาวทิเบตในลาซา บทความนี้จึงนับว่าเป็นการรวบรวมและนำเสนอเรื่องราวของทิเบตต่อสังคมไทยครั้งแรกอย่างรอบด้านและรวดเร็วที่สุด

ในส่วนข้อคิดเห็นของนานาชาติต่อสถานการณ์ในทิเบต มีความเห็นของผู้แทนประเทศไทย 2 คน คือ ความเห็นของพจน์ สารสิน ในฐานะเลขาธิการองค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization: SEATO, ส.ป.อ.) และถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ทั้งสองได้กล่าวถึงทิเบตขณะเดินทางไปร่วมประชุม ส.ป.อ. ที่ออสเตรเลียเมื่อต้นเดือนเมษายน 1959 โดยพจน์ สารสินให้ความเห็นว่า “เหตุการณ์ที่อุบัติขึ้นในทิเบต เป็นอุทสาหกรรมที่แสดงว่า คอมมิวนิสต์จะไม่ยั้งใจการใช้กำลังอย่างใดๆ เพื่อกดขี่ประชาชนผู้ตกเป็นเหยื่อของการรุกรานไว้ มิให้โงหัวขึ้นมาเป็นประชาชาติเสรีที่มีเอกราชเช่นเดิม”<sup>23</sup> (สะกดตามต้นฉบับ)

ในขณะที่ถนัด คอมันตร์ ให้ความเห็นโดยสรุปว่า การกระทำของจีน (คอมมิวนิสต์) อาจทำให้กระแสที่จะเสนอให้จีน (คอมมิวนิสต์) เข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติน้อยลงไปบ้าง เขายังกล่าวอีกว่าชาติเอเชียที่อยู่ใกล้จีนอาจวิตกต่อเหตุการณ์ในทิเบตมากขึ้น เนื่องจากเกรงว่าหลังจากที่จีนจัดการทิเบตเรียบร้อยแล้ว จีนก็ขยายอำนาจของตนออกไปในส่วนอื่นๆ ของเอเชียอีก<sup>24</sup>

รายละเอียดสถานการณ์ในทิเบตถูกกล่าวถึงอีกบ่อยครั้ง งานเขียนที่ให้รายละเอียดมากที่สุดจนแทบสมบูรณ์ที่สุดคือบทความของกองการต่างประเทศและแถลงข่าวกรมตำรวจเรื่อง “ประเทศทิเบตต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมจีน” เผยแพร่ในวารสารตำรวจ เดือนตุลาคม

<sup>22</sup> สากลกรณีย์, แผนก, “ความรู้เรื่องทิเบต,” รัฐสารศึกษ์, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (เมษายน 2502): 201-240.

<sup>23</sup> สากลกรณีย์, แผนก, “ความรู้เรื่องทิเบต,” 234.

<sup>24</sup> สากลกรณีย์, แผนก, “ความรู้เรื่องทิเบต,” 236-237.

1959 (พ.ศ.2502)<sup>25</sup> แม้เนื้อหาจะคล้ายคลึงกับ “ความรู้เรื่องทิเบต” ที่ได้กล่าวไปแล้ว แต่งานเขียนของกองการต่างประเทศฯ นี้ให้รายละเอียดของความขัดแย้งระหว่างจีนและทิเบตตั้งแต่การอ้างสิทธิ์เหนือทิเบตของจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์หยวน สงครามต่างๆ ที่ทิเบตต่อสู้กับต่างชาติ ท่าทีของคอมมิวนิสต์ต่อทิเบตตั้งแต่เริ่มก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน จนถึงการยึดครอง การลงนามในข้อตกลง 17 ข้อ ปัญหาการปฏิรูปที่ดิน การลुकฮือของชาวทิเบต และท่าทีของนานาชาติเกี่ยวกับทิเบตตั้งแต่ปี 1959

ตลอดทศวรรษ 1960-1970 ยังมีการกล่าวถึงและมีความรับรู้เรื่องการเข้ายึดครองทิเบตของจีนในสังคมไทยอยู่เสมอ เช่น ใน 1) หนังสือ *ปัญหาความยุ่งยากระหว่างประเทศในปัจจุบัน* ของกรมประมวลข่าวกลาง ปี 1961<sup>26</sup> 2) รายการวิทยุ “เพื่อนนอน” ของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เรื่อง “พระดาไลลามะ” ออกอากาศเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 1965 (2508)<sup>27</sup> 3) หนังสือเรื่อง *ดาไลลามะแห่งทิเบต* ซึ่งเป็นหนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล ปี 1972<sup>28</sup> หรือ 4) ในหนังสือ *พุทธศาสนาในเอเชีย* มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพิมพ์ เพื่อเป็นที่ระลึกในงานพระเมรุสมเด็จฯ พระสังฆราช (อุฎฐายีมหาเถระ) ปี 1972<sup>29</sup>

### ทิเบตในฐานะเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อของประเทศไทย

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในทิเบตกลายเป็นเครื่องมือโฆษณาชวนเชื่อเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ของประเทศไทยไปโดยปริยาย การลुकฮือของชาวทิเบตถูกใช้เป็นภาพแทนแห่งความ

---

<sup>25</sup> การต่างประเทศและแถลงข่าว กรมตำรวจ, กอง, “ประเทศทิเบตต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมจีน,” *ตำรวจ*, ปีที่ 28 ฉบับที่ 19 (ตุลาคม 2502): 11-24.

<sup>26</sup> ประมวลข่าวกลาง, กรม, *ปัญหาความยุ่งยากระหว่างประเทศในปัจจุบัน* ((ม.ป.ท.), 2504): 48-55.

<sup>27</sup> คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., “พระดาไลลามะ” ใน *พระพุทธศาสนากับคึกฤทธิ์* (กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า, 2548): 92-97.

<sup>28</sup> “ดาไลลามะแห่งทิเบต” ใน *บรรณานุกรมในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันจันทร์ที่ 13 มีนาคม พ.ศ.2515* (กรุงเทพฯ: พุทธอุปถัมภ์การพิมพ์, 2515), น.16-28.

<sup>29</sup> “ทิเบต” ใน *พุทธศาสนาในเอเชีย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ พิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศลในงานพระเมรุพระศพสมเด็จพระสังฆราช อุฎฐายีมหาเถระ วัดมกุฏกษัตริยาราม ราชวรมหาวิหาร ณ พระเมรุวัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 17 มิถุนายน พุทธศักราช 2515* (กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2515), น.15-18.

พยายามของผู้รักเสรีซึ่งต้องการปกป้องสังคมวัฒนธรรมและตอบโต้กับคอมมิวนิสต์ซึ่งรัฐไทยสร้างภาพแทนให้เป็นผู้ทำลายสังคมวัฒนธรรมนั้น ในงานเขียนของชัยยะ ปิติปาละ เรื่อง “ทำไมเบตจึงต่อต้านคอมมิวนิสต์” เผยแพร่ในวารสาร*ตำรวจ* ฉบับเดือนมิถุนายน 1959 (2502)<sup>30</sup> เขาเปรียบเทียบกรณีของชาวทิเบตและชาวพุทธในสหภาพโซเวียตว่า การที่ชาวทิเบตลุกขึ้นต่อต้านคอมมิวนิสต์สื่อให้เห็นถึงความหวังของการต่อต้านคอมมิวนิสต์และรักษาพระพุทธศาสนา ในขณะที่กรณีของชาวคัลมุก (คาลมีกส์ Kalmyks) และชาวเบอียด (Buryat ในภูมิภาค Buryatia แถบไซบีเรีย) นั้น พระพุทธศาสนาได้ถูกทำลายไปมากเพราะไม่มีการต่อสู้เพื่อปกป้องความเชื่อของตนเองเช่นที่ชาวทิเบตกระทำอยู่

เช่นเดียวกับในนิตยสาร*เสรีภาพ* ซึ่งมักให้ภาพคอมมิวนิสต์ในฐานะผู้ชอบใช้ความรุนแรงโหดร้ายป่าเถื่อน ภาพการกดขี่ชาวทิเบตโดยจีนซึ่งปรากฏในวารสาร*เสรีภาพ* ฉบับที่ 62 (ปี 1960; 2503) และฉบับที่ 78 (ปี 1962; 2505) ถูกเปรียบเทียบกับกรณีการกดขี่ชาวฮังการีโดยโซเวียตและต่างถูกใช้เป็นกรณีตัวอย่างสำหรับภาพความโหดร้ายของฝ่ายคอมมิวนิสต์<sup>31</sup>

สิ่งที่เกิดขึ้นในทิเบตถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือโฆษณาชวนเชื่อของรัฐบาลไทยเรื่อยมาจนปลายทศวรรษ 1970 งานเขียนที่น่าสนใจที่สุดในการเลือกใช้ทิเบตเพื่อการโฆษณาชวนเชื่อดังกล่าวคือ บทความ “การปฏิวัติทางวัฒนธรรมในทิเบต” ของสุรินทร์ พัฒนศิริ นายทหารในกองอนุศาสนาจารย์ กองทัพบก ตีพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกงานศพพระเถระชั้นผู้ใหญ่ในปี 1977 (2520) ในคำนำของกองอนุศาสนาจารย์ระบุอย่างชัดเจนถึงวัตถุประสงค์การเผยแพร่งานเขียนชิ้นนี้ว่า **“...เพื่อให้ผู้อ่านได้เกิดความรู้สึกสำนึก ในความรักชาติ ศาสนา และองค์พระมหากษัตริย์ดังกล่าวแล้ว เพราะบทความในหนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศทิเบต จนทำให้ชาวทิเบตทั้งประเทศต้องสูญเสียชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์...”**<sup>32</sup> (เน้นโดยผู้ศึกษา) อย่างไรก็ตามงานเขียนของสุรินทร์ พัฒนศิริ มีความน่าสนใจ

---

<sup>30</sup> ชัยยะ ปิติปาละ, “ทำไมเบตจึงต่อต้านคอมมิวนิสต์,” *ตำรวจ*, ปีที่ 28 ฉบับที่ 12 (มิถุนายน 2502): 1-5.

<sup>31</sup> ธงนรินทร์ นามวงศ์, “โฆษณาชวนเชื่อในนิตยสาร*เสรีภาพ* พ.ศ.2497-2518” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2562).

<sup>32</sup> *คณะสงฆ์จังหวัดฉะเชิงเทรา ถวายแด่ เจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (กมล กมโล) อดีตเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนฯ และอดีตเจ้าคณะภาค 12 เนื่องในโอกาสทำสังฆวารที่ดำรง 3 ตั้งโกฏศพ ณ หอประชุมสงฆ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร 6 กันยายน 2520* (กรุงเทพฯ: วิจิตรทัศน์การ, 2520), น.ฉ.

ในแง่ที่ว่า เหตุใดรัฐและชนชั้นนำไทยจึงยังคงประณามจีนในกรณีทิเบตโดยไม่กังวลว่าจะกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แม้จะมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนในปี 1975 แล้วถึง 2 ปี (1975-1977) ซึ่งดูเหมือนว่างานศึกษาอาสา คำภา เรื่อง “ทัศนคติของชนชั้นนำไทยต่อ “จีนแดง” ก่อน 6 ตุลาคม 2519”<sup>33</sup> จะสามารถอธิบายบริบทนี้ได้เป็นอย่างดี

งานศึกษาของอาสา คำภา อธิบายลักษณะท่าทีของชนชั้นนำไทยที่มีต่อความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับจีนในระยะเริ่มแรกว่า ไม่ใช่ทุกสถาบัน (ซึ่งอยู่ภายใต้เครือข่ายของรัฐและชนชั้นนำไทย) ที่จะยอมรับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับชาติคอมมิวนิสต์อย่างจีน โดยเฉพาะสถาบันทหารที่มีท่าทีเป็น “ขวา” และ “โปรอเมริกัน” พวกเขาพยายามไม่เข้าไปมีบทบาทในการเริ่มความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับจีน และยังคงต่อต้านจีนคอมมิวนิสต์ ซึ่งถูกมองว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐไทย นอกจากนี้ท่าทีที่เป็น “ขวา” ของชนชั้นนำไทยซึ่งต่อมาได้กลายเป็น “รัฐ” ก็ทำให้ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับจีนไม่สามารถก้าวหน้าต่อไปได้อย่างที่ควรจะเป็น อาสายกตัวอย่างรัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร ซึ่งมีทัศนคติ “ขวาตกขอบ” และมีท่าทีต่อต้านคอมมิวนิสต์ทุกรูปแบบ ช่วง 1 ปีของรัฐบาลธานินทร์ระหว่างปี 1976-1977 ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับจีนหยุดชะงักลง ก่อนที่จะกลับมาสานต่ออีกครั้งในรัฐบาลเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ บริบทดังกล่าวมานี้สามารถช่วยอธิบายได้ว่า เหตุใดงานเขียน “การปฏิวัติทางวัฒนธรรมในทิเบต” ที่เขียนโดยทหารและมีเนื้อหาเชิงลบต่อจีน จึงสามารถตีพิมพ์ในปี 1977 ได้โดยไม่ต้องกังวลว่าจะกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

### การให้การสนับสนุนชาวทิเบตของรัฐและชนชั้นนำไทย

แม้งานเขียนที่กล่าวถึงทิเบตหลายชิ้นจะเป็นเพียงวาทกรรมที่สนับสนุนการต่อต้านคอมมิวนิสต์ของชาวทิเบตและใช้กรณีดังกล่าวในการโฆษณาชวนเชื่อ แต่รัฐและชนชั้นนำไทยก็แสดงท่าทีอันเป็นรูปธรรมในการสนับสนุนทิเบตเช่นกัน โดยรัฐไทยได้เข้าร่วมในปฏิบัติการลับของสหรัฐฯ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชทิเบตในช่วงทศวรรษ 1950 งานศึกษาของจอห์น การ์เวอร์ (John W. Garver) ได้ให้ข้อบ่งชี้ที่อาจจะสรุปได้ว่า รัฐไทยอนุญาตให้สหรัฐฯ เข้ามาใช้สนามบินในประเทศเป็นฐานสำหรับปฏิบัติการลำเลียงยุทโธปกรณ์จาก

---

<sup>33</sup> อาสา คำภา, “ทัศนคติของชนชั้นนำไทยต่อ “จีนแดง” ก่อน 6 ตุลาคม 2519” ใน *ครองแผ่นดินโดยธรรม อ่านประวัติศาสตร์ผ่านพระบรมราโชวาทและเครือข่ายในหลวง*, (กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์, 2567), 195-236.

สหรัฐฯ และส่งไปให้กลุ่มผู้ต่อต้านรัฐบาลจีนในทิเบตซึ่งเคลื่อนไหวยู่ในทิเบตตลอดทศวรรษ 1950 ตั้งแต่ภายหลังจากที่ทิเบตถูกจีนโจมตีและยึดครอง<sup>34</sup> นอกจากนี้ในการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติที่นิวยอร์กเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 1961 ประเทศไทยได้ร่วมกับมาลาया ไอร์แลนด์ และเอลซัลวาดอร์ เสนอคำร้องให้ที่ประชุมพิจารณาเรื่องปัญหาในทิเบตอีกครั้ง ที่ท้ายที่สุดที่ประชุมได้ผ่านมติที่ 1723 เน้นย้ำให้มีการเคารพสิทธิมนุษยชนและเรียกร้องให้จีนยุติ การทำลายสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของชาวทิเบต<sup>35</sup>

เป็นที่น่าสังเกตว่า ประเทศไทยดูเหมือนจะเป็นเพียงไม่กี่ชาติในโลกที่ติดตาม สถานการณ์ในทิเบตอยู่เสมอ และยังคงย้าเตือนไม่ให้ชาติอื่นๆ หลงลืมและละเลยเรื่องนี้ไป ดัง ในสุนทรพจน์ของถนัด คอมันตร์ (รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศของไทยในขณะนั้น) หัวหน้าคณะผู้แทนไทยที่ไปการประชุมสมัชชาสามัญประจำปีครั้งที่ 23 ของสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 1968 ที่ได้สอดแทรกเรื่องของทิเบตไว้ท่ามกลางปัญหาการบุกยึดเชโกสโลวาเกียโดยฝ่ายกติกาสัญญาวอร์ซอ และปัญหาความขัดแย้งระหว่างเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ที่กำลังเป็นที่จับตามองของนานาชาติอยู่ในขณะนั้น ในครั้งนั้นถนัด คอมันตร์ กล่าวว่า

*A forgotten area of the world (Tibet) remains where the saddest kind of tragedy has for years been played out and is still being played out. The plight of the Tibetan people came up three times for consideration of the General Assembly, the last time during the Nineteenth Session of the General Assembly, not so very long ago, but it may already have altogether slipped off the mind of many delegates ; or it remains only as a vague memory.*

...

*In fact, the systematic genocide of an ancient race with rich and distinctive culture is being efficiently carried out and yet unlike some*

---

<sup>34</sup> Garver, John W., "The Tibetan Operation: Joint Support for the Tibetan Resistance" in *The Sino-American Alliance: Nationalist China and American Cold War Strategy in Asia*, (United States: Routledge, 2015), 167-185.

<sup>35</sup> Internal campaign for Tibet, "UN General Assembly Resolution 1723 (XVI) of 1961," (2023), <https://www.savetibet.eu/un-general-assembly-resolution-1723-xvi-of-1961/>.

*other issues on which the United Nations members voiced deep indignation, the situation in Tibet presently causes hardly a ripple of concern in the United Nations which based its existence, inter alia, on the promotion of fundamental human rights and freedom. One is surely entitled to ask : Where is the conscience of mankind on this issue?*

*We (Thailand) deplore the tragic development on Tibet and strongly hope that practices which lead to the deprivation of the fundamental human rights and freedom of the Tibetan people will cease*<sup>36</sup>

ข้อความจากสุนทรพจน์แปลโดยรวมได้ว่า ในปัจจุบัน (1968) สถานการณ์ในทิเบตกลายเป็นเรื่องที่ถูกมองข้ามจากนานาชาติแม้จะมีการพิจารณาเรื่องดังกล่าวในที่ประชุมของสหประชาชาติถึง 3 ครั้ง แม้การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวทิเบตซึ่งมีประวัติศาสตร์ยาวนานและมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์จะยังคงดำเนินอยู่ แต่กลับได้รับความสนใจจากนานาชาติแตกต่างจากสิ่งที่เกิดขึ้นในที่อื่นๆ ทั้งที่เป็นปัญหาในด้านสิทธิมนุษยชนเช่นเดียวกัน เพราะดูเหมือนว่าเรื่องของทิเบตจะแทบไม่สร้างความกังวลใดๆ ต่อนานาชาติเลย ถนัดยังตั้งคำถามผ่านสุนทรพจน์นี้ว่า “จิตสำนึกของมนุษยชาติต่อเรื่อง (ทิเบต) นี้อยู่ที่ไหน?” ก่อนที่ในตอนท้ายเขาจะกล่าวว่า ประเทศไทยรู้สึกเสียใจต่อโศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นในทิเบต และหวังว่าการลิดรอนสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพของชาวทิเบตจะยุติลง

นอกจากรัฐและชนชั้นนำไทยจะสนับสนุนทิเบตในเวทีนานาชาติแล้ว ยังสนับสนุนให้มีการระดมทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ลี้ภัยชาวทิเบต ด้วยการจำหน่ายงานเขียนว่าด้วยทิเบตของสุลักษณ์ ศิวรักษ์ จำนวน 2 เรื่องคือ *แผ่นดินและประชากรของข้าพเจ้า: อดีตชีวิตของโลกามะ*

---

<sup>36</sup> องค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, กรม, “Statement by His Excellency Thanat Khoman, Minister of Foreign Affairs, Chairman of the Delegation of Thailand at the 23<sup>rd</sup> Session of the General Assembly of the United Nations on October 10, 1968,” ใน *รวมสุนทรพจน์ของหัวหน้าคณะผู้แทนไทยในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญครั้งที่ 2 ถึง ครั้งที่ 40 (พ.ศ. 2490-2528) Statement by Chairman of the Delegation of Thailand at the 2<sup>nd</sup> – 40<sup>th</sup> Sessions of the United Nations General Assembly (1947-1985)*, (กรุงเทพฯ: ศรีอนันต์, 2529), น. 170-171.



แห่งอิเบต ซึ่งแปลมาจาก *My Land and My People* งานเขียนชีวประวัติทะเลลามาฉบับภาษาอังกฤษในปี 1963<sup>37</sup> และหนังสือเรื่อง *ของดีจากทิเบต* ซึ่งสุลักษณ์รวบรวมขึ้น และพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยฯ พิมพ์ในโอกาสที่ทะเลลามาเดินทางเยือนประเทศไทยครั้งแรกโดยได้รับการสนับสนุนเงินทุนในการพิมพ์จากมูลนิธิเอเชีย (Asia Foundation) ที่สหรัฐฯ ก่อตั้งขึ้น<sup>38</sup>

### การเชิญและให้การต้อนรับทะเลลามาเยือนประเทศไทย

ท่าทีของการเลือกข้างในกรณีทิเบตที่ชัดเจนที่สุดของประเทศไทยคือ การให้การต้อนรับทะเลลามาในเดือนพฤศจิกายน 1967 และเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ 1972 โดยทะเลลามาและคณะมีคำขอมาเยือนประเทศไทยตั้งแต่ต้นปี 1965 และคณะรัฐมนตรีมีมติลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 1965 (2508) ให้กระทรวงศึกษาธิการติดต่อกับพุทธสมาคมฯ เพื่อทำหน้าที่รับรองการเดินทางเยือนประเทศไทยของทะเลลามา พร้อมทั้งให้สำนักงบประมาณออกค่าใช้จ่ายในการรับรองด้วย แม้คณะรัฐมนตรีจะมีมติลงวันที่ 11 พฤษภาคม 1965 ให้กระทรวงการต่างประเทศติดต่อสถานเอกอัครราชทูตอินเดียเกี่ยวกับรายละเอียดการเดินทางของทะเลลามา แต่ในอีกสัปดาห์ต่อมา (18 พฤษภาคม) คณะรัฐมนตรีก็มีมติว่าขณะนั้นไม่สะดวกที่จะให้การต้อนรับ

แผนการเดินทางเยือนประเทศไทยของทะเลลามาถูกนำกลับมาพิจารณาในการประชุมคณะรัฐมนตรีอีกครั้งในวันที่ 18 กรกฎาคม 1967 โดยคณะรัฐมนตรีมีมติอนุญาตให้ทะเลลามาเดินทางมาเยือนประเทศไทยได้และให้พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยฯ เป็นผู้เชิญและจัดการรับรองดังที่เคยมีมติในปี 1965 ก่อนที่จะมีมติอีกครั้งว่าด้วยการกำหนดวันเดินทางเยือนของทะเลลามาและงบประมาณที่จะใช้ในการรับรองอีกครั้งในวันที่ 12 กันยายน และ 7

---

<sup>37</sup> สุลักษณ์ ศิวลักษณ์ ระบุในคำอธิบายในการตีพิมพ์ครั้งที่ 2 ว่า “คำลขสิทธิ์ในการพิมพ์ครั้งนี้ ข้าพเจ้าขออนุญาตจากองค์ทะเลลามาทุกครั้งก่อน”; ทะเลลามา, *My Land and My People* (พิมพ์ครั้งที่ 5), (10).

<sup>38</sup> สุลักษณ์ ศิวรักษ์, *ของดีจากทิเบต* (กรุงเทพฯ: ศิวพร, 2510).

พฤศจิกายน 1967<sup>39</sup> ซึ่งทะเลลามะได้เดินทางมาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ 11-17 พฤศจิกายน 1967

ในการเยือนประเทศไทยครั้งแรกของทะเลลามะ ทางชาวไทยได้จัดที่พักรับรองที่วัดเบญจมบพิตร ซึ่งตลอดเวลาหนึ่งสัปดาห์ในประเทศไทยนั้น ทะเลลามะและคณะได้มีการเดินทางไปเยี่ยมชมสถานที่สำคัญหลายแห่ง เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระบรมมหาราชวัง พระปฐมเจดีย์ พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย (มีการมอบรายได้จากการจำหน่ายหนังสือเพื่อช่วยเหลือผู้ลี้ภัยชาวทิเบตแก่ทะเลลามะ 1,000 ดอลลาร์สหรัฐ) และวัดในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดหลายแห่ง นอกจากนี้ยังมีการพบปะกับบุคคลสำคัญของไทยหลายคน เช่น เจ้าฟ้าสมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายี) เจ้าฟ้าพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร พบพระศาสนโสภณ (เจริญ สุวฑฺฒโน) (ซึ่งต่อมาเป็นสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณสังวร) พระมหาบัว ญาณสัมปันโน พุทธศาสนิกชน รวมถึงได้พบจอมพลถนอม กิตติขจร (ภาพที่ 1) และเจ้าฟ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง พร้อมทั้งรับพระราชทานฉันทน์เพลร่วมกับคณะสงฆ์ไทย<sup>40</sup> โดยปรากฏข้อความในหนังสือประมวลพระราชกรณียกิจว่า “[16 พฤศจิกายน 1967] จากนั้น เวลา 10.45 น. เสด็จออกพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้นายสัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรี นายพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ และพันเอก ปิ่น มุทุกันต์ อธิบดีกรมการศาสนา นำดาไลลามะ ประมุขศาสนจักรแห่งประเทศทิเบต และคณะ เจ้าในโอกาสเดินทางมาเยือนประเทศไทย”<sup>41</sup>

ทะเลลามะเยือนประเทศไทยอีกครั้งในระหว่างวันที่ 22 มกราคม ถึงวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 1972 ตามคำเชิญของกรมการศาสนา แม้ไม่มีเอกสารที่กล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับการเยือนในครั้งนี้ แต่ปรากฏหลักฐานว่าทะเลลามะและผู้ติดตามได้เข้าเฝ้ารัชกาลที่ 9 เป็นครั้ง

---

<sup>39</sup> โปรดดูมติคณะรัฐมนตรีลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2508, 11 พฤษภาคม 2508, 18 พฤษภาคม 2508, 18 กรกฎาคม 2510, 12 กันยายน 2510 และ 7 พฤศจิกายน 2510; สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, “ค้นหาข้อมูลมติคณะรัฐมนตรี,” (2566), <https://resolution.soc.go.th>.

<sup>40</sup> สัญญา ธรรมศักดิ์, “รายงาน องค์ดาไล ลามะ เยือนประเทศไทย,” *พุทธธรรม*, ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (กุมภาพันธ์ 2511): 77-96. (ขอขอบพระคุณจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญญา ผู้อนุเคราะห์สำเนาบทความจากวารสารพุทธธรรม หรือเอกสารรหัส BIA-P.4/22-3)

<sup>41</sup> ราชเลขาธิการ, สำนัก, *ประมวลพระราชกรณียกิจพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พุทธศักราช 2489-2510 เล่มที่ 6 (พุทธศักราช 2509-2510)*, (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2550), น.332.

วารสารประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระดับปริญญาตรี

ที่ 2 ในวันที่ 28 มกราคม 1972 โดยปรากฏข้อความ (และภาพ) ในหนังสือประมวลพระราชกรณียกิจซึ่งตีพิมพ์ปลายปีเดียวกัน (ภาพที่ 2) ความว่า “[28 มกราคม 1972] เวลา 12.20 น. นายหล่อ รีสชาติ รองอธิบดีรักษาการแทนอธิบดีกรมการศาสนา นำดาไล ลามะ ประมุขศาสนจักรประเทศทิเบต และผู้ติดตามมาอีก 2 ท่าน เฝ้าถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่ได้เสด็จมาเยือนประเทศไทย”<sup>42</sup> นอกจากนี้ทะเลาลามะยังเดินทางด้วยรถไฟไปยังจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อนมัสการพระบรมธาตุไชยาและสนทนาธรรมกับพุทธทาสภิกขุ ณ สวนโมกขพลาราม<sup>43</sup>

ภาพที่ 1: ทะเลาลามะมอบพระพุทธรูปแก่จอมพลถนอม กิตติขจร ขณะเยือนไทยครั้งแรก



ที่มา: วารสารพุทธธรรม, ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (กุมภาพันธ์ 2511), หน้าแรก.

---

<sup>42</sup> ราชอาณาจักร, สำนัก, พระราชกรณียกิจระหว่างเดือนตุลาคม 2514 - กันยายน 2515, (กรุงเทพฯ: สิริมิตร, 2515); เนื่องจากไม่ปรากฏเลขหน้า โปรดดูบทเดือนมกราคม 2515

<sup>43</sup> โปรดดูเอกสารลำดับที่ 11-12; เอกสารจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ, “ดาไล ลามะ เสด็จสวนโมกขพลาราม,” (2566), [http://archives.bia.or.th/front-show\\_page\\_detail\\_using\\_pdfid.php?pdfid=2594](http://archives.bia.or.th/front-show_page_detail_using_pdfid.php?pdfid=2594).

ภาพที่ 2: ทะไลลามะขณะเข้าเฝ้ารัชกาลที่ 9 ในการเยือนประเทศไทยครั้งที่ 2



ที่มา: หน้าปกวารสาร พ.ส.ล. ฉบับที่ 22 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2515)

การเดินทางมาเยือนประเทศไทยของทะไลลามะมีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง การได้รับเชิญ ได้รับการอนุมัติงบประมาณในการรับรอง และการอำนวยความสะดวกต่างๆ จากรัฐไทยขณะมาเยือน รวมไปถึงการได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ซึ่งเป็นประมุขแห่งรัฐ ชวนให้ตั้งคำถามต่อไปถึงสถานะของทะไลลามะและทิเบตซึ่งเป็นรัฐที่ไม่เคยมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทยมาก่อน รวมไปถึงสาเหตุของความเปลี่ยนแปลงในท่าทีของรัฐไทยที่แสดงต่อทะไลลามะ ประเด็นดังกล่าวนี้ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตเบื้องต้นว่า อาจเป็นส่วนหนึ่งในการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ โดยสร้างและอาศัยภาพลักษณ์ของฝ่ายโลกเสรีที่แต่ละชาติมีความสามัคคีกันแม้ตกอยู่ในสถานการณ์ที่ยากลำบากตามที่รัฐไทยมักใช้ในการโฆษณาชวนเชื่อ

ในอีกด้านหนึ่งประเทศไทยอาจเป็นตัวแสดงแทนสหรัฐฯ ในการแสดงท่าทีบางอย่างต่อกรณีทิเบตซึ่งสหรัฐฯ ไม่สามารถแสดงได้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะการอนุญาตให้ทะไลลามะมาเยือนและให้การต้อนรับในระดับทางการ (ดังที่ประเทศไทยปฏิบัติต่อทะไลลามะในการเยือนทั้งสองครั้ง) ซึ่งอาจทำให้กระทบความสัมพันธ์ซึ่งยังไม่ค่อยมั่นคงนัก ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน ข้อสังเกตนี้เกิดขึ้นจากการที่ผู้เขียนได้ค้นพบหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ระดับสูงของสหรัฐฯ หลายคนพยายามคัดค้านไม่ให้ทะไลลามะมาเยือนสหรัฐฯ ในปี 1970 ขณะที่ทะไลลามะวางแผนจะไปเยือนยุโรปในปีเดียวกัน (ก่อนที่ทะไลลามะจะได้รับอนุญาตให้ไปเยือนสหรัฐฯ ครั้งแรกในปี 1979) โดยเฉพาะเอกสารที่เฮนรี คิสซิงเจอร์ (Henry Kissinger) ที่ปรึกษาความมั่นคง

แห่งชาติ ส่งถึงริชาร์ด นิกสัน (Richard Nixon) ประธานาธิบดีสหรัฐฯ ในขณะนั้น ซึ่งให้รายละเอียดเกี่ยวกับการคัดค้านดังกล่าว รวมถึงข้อเสนอแนะที่ควรดำเนินการในกรณีที่ยกเลิกให้ทะเลลามะมาเยือนสหรัฐฯ เช่น การเยือนต้องเป็นแบบส่วนตัวโดยไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลและการเมือง หรือไม่ควรมีการให้ทะเลลามะเข้าพบกับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของสหรัฐฯ<sup>44</sup> อย่างไรก็ตาม การค้นหาข้อเท็จจริงในบริบทนี้ก็ยังคงเป็นความท้าทายต่อการศึกษาค้นคว้าต่อไป

### ท่าทีของรัฐและชนชั้นนำไทยต่อทิเบตหลังปี 1975 จนถึงปัจจุบัน

เมื่อประเทศไทยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี 1975 แล้ว รัฐและชนชั้นนำไทยก็เริ่มมีท่าทีต่อทิเบตที่แตกต่างกันมากขึ้น แม้ชนชั้นนำไทยจำนวนไม่น้อยยังคงกล่าวถึงเหตุการณ์ในทิเบตช่วงทศวรรษ 1950 และความสำคัญของทะเลลามะผ่านงานเขียนว่าด้วยทิเบตหลายๆ ชิ้น (เช่นงานเขียนของ ส. ศิวรักษ์ และศุภชัยทิเบต) อีกทั้งพระเถระชั้นผู้ใหญ่ของไทยยังเดินทางไปร่วมประกอบศาสนกิจกับทะเลลามะและคณะสงฆ์ทิเบตหลายครั้ง แต่รัฐไทยกลับแสดงท่าทีที่ห่างเหินไปจากทิเบตเดิมที่สัมพันธ์กับทะเลลามะและหันไปให้ความสำคัญต่อทิเบตใหม่ในฐานะเขตปกครองของจีนมากขึ้น ดังกรณีการเสด็จฯ เยือนเขตปกครองตนเองทิเบต ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราช กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในเดือนสิงหาคม 2001 (2544) และเดือนเมษายน 2007 (2550)<sup>45</sup> รวมทั้งการหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึงและแสดงความสัมพันธ์กับทิเบตซึ่งมีทะเลลามะมาเกี่ยวพันในทางการเมือง

การหลีกเลี่ยงที่จะไม่กล่าวถึงหรือสัมพันธ์กับทิเบตที่เกี่ยวข้องกับทะเลลามะ (หรือกล่าวโดยรวมได้ว่าเป็น “กลุ่มผู้ลี้ภัยชาวทิเบต”) ของรัฐไทยปรากฏอยู่หลายครั้งตลอดทศวรรษ

---

<sup>44</sup> เอกสารชื่อ “Memorandum From the President’s Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon” ลงวันที่ 23 มีนาคม 1970 ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Phillips, Steven E., Keefer, Edward C. (Eds.), *Foreign Relations of the United States, 1969-1975, Volume XVII, China, 1969-1972*, (United States: United States Government Printing Office, 2006), pp.1140-1142.

<sup>45</sup> โปรดดู เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ, *ต้นน้ำ ภูเขา และป่าทราย* (กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2548).; เยวี่ จ้าว และภุมรินทร์ ภิรมย์เลิศอมร, *การเสด็จพระราชดำเนินของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตามเส้นทางสู่ที่ราบสูง* (จีน: China Pictorial Publishing House, 2550).

1980 ถึงทศวรรษ 2020 โดยรัฐไทยปฏิเสธการอนุญาตให้ทะเลลามาเดินทางเข้าประเทศถึง 2 ครั้ง คือ ในปี 1987 ซึ่งทะเลลามาขอเดินทางมาพักก่อนเดินทางต่อไปต่างประเทศ และปี 1990 ซึ่งทะเลลามาขอเข้าร่วมงาน 84 ของพุทธศาสนิกชน ยกเว้นปี 1993 ซึ่งอนุญาตให้ทะเลลามาเข้าประเทศในฐานะผู้รับรางวัลโนเบล การเลือกปฏิบัตินี้ยังมีผลสืบเนื่องไปยังน้องสาวของทะเลลามาซึ่งถูกปฏิเสธไม่ให้เดินทางเข้าร่วมงานแสดงศิลปวัฒนธรรมในปี 2010<sup>46</sup> แม้แต่การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ในการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยในปี 2020 การชูธงชาติทิเบตยังถูกกล่าวหาว่าเป็นการ “บ่อนทำลายความมั่นคง”<sup>47</sup> เนื่องจากถูกมองว่าเป็นการพยายามดึงเอาความขัดแย้งของต่างชาติเข้ามาในประเทศ

ข้อสังเกตที่สำคัญของความเปลี่ยนแปลงนี้อาจกล่าวได้ว่า ความห่างเหินระหว่างรัฐไทยและกลุ่มผู้ลี้ภัยชาวทิเบตเกิดจากความเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบายช่วงปลายสงครามเย็นจนถึงหลังสงครามเย็นแล้ว นโยบายที่ผ่อนคลายเป็นคอมมิวนิสต์ช่วงปลายสงครามเย็น ทำให้ทิเบตไม่มีความสำคัญต่อการใช้เป็นเครื่องมือโฆษณาชวนเชื่อเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ของไทยอีกต่อไป อีกทั้งประเทศไทยก็ไม่ได้มีความจำเป็นใดๆ ในการเลือกข้างในสงครามเย็นอีกแล้ว มากไปกว่านั้นจีน (ซึ่งมีความขัดแย้งกับกลุ่มทะเลลามาและผู้ลี้ภัยชาวทิเบต) ยังมีอิทธิพลอย่างยิ่งในหลายๆ ด้านต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นโยบายและท่าทีสนับสนุนทะเลลามาซึ่งจะเป็นการ “ช่วย” ให้จีนเกิดความไม่พอใจจึงเป็นสิ่งที่กล่าวอย่างล้าลองว่ารัฐไทยอาจ “ไม่กล้าเสี่ยง” เนื่องจากไม่มีศักยภาพมากพอที่จะต่อกรกับจีนซึ่งเป็นมหาอำนาจ

## บทสรุป

การศึกษาและโลกทัศน์ของคนในสังคมไทยว่าด้วยรัฐไทยในสงครามเย็นมักจำกัดอยู่เพียงไม่กี่ด้าน เช่น กรณีสงครามเกาหลี เวียดนาม หรือลาว การเป็นที่ตั้งฐานทัพอเมริกาและสำนักงานต่างๆ ของฝ่ายโลกเสรี แต่ในอีกด้านหนึ่งท่าทีหรือบทบาทของประเทศไทยต่อทิเบตยังไม่ถูกกล่าวถึงมากนัก โดยประเทศไทยเลือกเห็นอกเห็นใจชาวทิเบตซึ่งถูกจีนคอมมิวนิสต์โจมตีมาตั้งแต่ปี 1950 โดยที่จีนอ้างถึงความชอบธรรมจากอำนาจเดิมของตนเหนือทิเบต รวมถึงสถานะของทิเบตในโลกทัศน์ของรัฐบาลนานาชาติหรือแม้แต่ประเทศไทยเอง จีนปกครองทิเบต

---

<sup>46</sup> ศิโรตม์ คล้ามไพบูลย์, “ศิโรตม์ คล้ามไพบูลย์: ทำไมไทยไม่ออกวีซ่าให้น้องสาวดาไลลามะ,” (4 มีนาคม 2553), <https://prachatai.com/journal/2010/03/27956>

<sup>47</sup> THE TRUTH, “ดร.นิเวศน์ เปิด ความหมายธงแต่ละผืน หวดมือบงกชโผล่ ชูธงชกศึกต่างชาติ บ่อนทำลายความมั่นคง,” (28 ตุลาคม 2563), <https://truthforyou.co/12921/>.

เรื่อยมาหลังการลงนามข้อตกลง 17 ข้อระหว่างรัฐบาลปักกิ่งและรัฐบาลลาซาในปี 1951 แม้ระยะแรกนานาชาติจะไม่ได้แสดงท่าทีที่จริงจังต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในทิเบตมากนัก แต่ก็มีกรให้ความช่วยเหลืออย่างลับๆ แก่รัฐบาลทิเบต โดยประเทศไทยเข้าไปสัมพันธ์กับกรณีดังกล่าวภายหลังจากที่สหรัฐฯ เสนอให้ประเทศไทยรับเป็นสถานที่ลี้ภัยของทะเลลามะ แต่การลี้ภัยก็ไม่เกิดขึ้นจริงจนกระทั่งเกิดการลุกฮือของชาวทิเบตในปี 1959 จนถูกปราบปรามจากทางการจีนจนมีผู้เสียชีวิตหลักหมื่นคน และทะเลลามะก็ได้ลี้ภัยไปยังประเทศอินเดีย นานาชาติซึ่งรวมถึงประเทศไทยก็เริ่มกลับมาให้ความสนใจต่อทิเบตอีกครั้งตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

งานเขียนของไทยเกี่ยวกับความรุนแรงในทิเบตปี 1959 ปรากฏหลังเหตุการณ์ไม่นานนักทั้งในวารสารและหนังสืองานศพของบุคคลสำคัญ เรื่องดังกล่าวปรากฏเรื่อยมาจนทศวรรษ 1970 โดยรัฐไทยเลือกใช้กรณีทิเบตเป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้ประเทศไทยยังสนับสนุนทิเบตในเวทีนานาชาติด้วยการเสนอให้สหประชาชาติพิจารณาเรื่องปัญหาของทิเบตในปี 1961 การเน้นย้ำถึงความสำคัญของปัญหาในทิเบตต่อที่ประชุมสหประชาชาติในปี 1968 และมีการระดมทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ลี้ภัยชาวทิเบต พร้อมทั้งอนุญาตค่าขอเยือนประเทศไทยของทะเลลามะที่ขอมาตั้งแต่ปี 1965 และต้อนรับทะเลลามะในการเดินทางเยือนประเทศไทยในปี 1967 และ 1972 ซึ่งการเดินทางมาเยือนในครั้งนั้นทะเลลามะได้พบกับชนชั้นนำทางศาสนาและตัวแทนของรัฐไทย โดยเฉพาะการได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ผู้เป็นประมุขแห่งรัฐ ทำให้บทความนี้ตั้งข้อสังเกตว่าการเยือนประเทศไทยของทะเลลามะอาจถูกใช้ในการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อแสดงถึงความสามัคคีในฝ่ายโลกเสรีที่ช่วยเหลือเพื่อนร่วมอุดมการณ์เสมอ และประเทศไทยอาจรับบทบาทเป็นตัวแสดงแทนของสหรัฐฯ เพื่อแสดงท่าทีต่างๆ ต่อกรณีทิเบต แทนสหรัฐฯ เองซึ่งไม่สามารถแสดงท่าทีใดๆ อันจะทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงกับจีนได้

อย่างไรก็ตามปัจจุบันท่าทีและความสัมพันธ์ของรัฐและชนชั้นนำไทยกับผู้ลี้ภัยชาวทิเบตห่างเหินไปเพราะนโยบายของรัฐที่เปลี่ยนแปลงไปหลังสงครามเย็น แม้ชนชั้นนำไทยบางส่วนยังคงกล่าวถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในทิเบตอยู่เสมอ แต่รัฐไทยก็กลับเลือกปฏิบัติต่อผู้ลี้ภัยชาวทิเบตเพื่อเป็นการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างตนกับจีน โดยมีข้อสังเกตจากการเสด็จพระราชดำเนินเยือนเขตปกครองตนเองทิเบตของจีนของพระราชวงศ์ไทย การปฏิเสธไม่ให้ทะเลลามะและบุคคลใกล้ชิดกับทะเลลามะเข้ามาในประเทศไทย และการหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึงทิเบตในทางการเมืองด้วยความกังวลว่าจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

## หมายเหตุ

บทความนี้ปรับปรุงจากบทความที่นำเสนอในงานประชุมวิชาการประวัติศาสตร์ ระดับปริญญาตรี ครั้งที่ 1 จัดโดยภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2567

## รายการอ้างอิง

### ภาษาไทย

#### หนังสือ

คณะสงฆ์จังหวัดฉะเชิงเทรา ถวายแด่ เจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (กมล กมโล) อดีตเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนฯ และอดีตเจ้าคณะภาค 12 เนื่องในโอกาสทำสังฆกรรมที่คารพ 3 ตั้งโกฏกุศพอ ณ หอประชุมสงฆ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร 6 กันยายน 2520. วิจิตรหัตถกร.

คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว.. พระพุทธศาสนากับคึกฤทธิ์. ดอกหญ้า, 2548.

ทะเลลามาะ. *My Land and My People* [แผ่นดินและประชากรของข้าพเจ้า: อัตชีวประวัติของทะเลลามาะแห่งธิเบต] (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, ผู้แปล; พิมพ์ครั้งที่ 5). ศูนย์ไทยธิเบต, 2556.

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. ต้นน้ำ ภูเขา และป่าทราย. มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2548.

บัญญัติ ขวาลศิลป์. (2565). 2503 สงครามลับในลาว. แสงดาว.

บรรณานุกรม ในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันจันทร์ที่ 13 มีนาคม พ.ศ.2515. (2515). พุทธอุปลัมภ์การพิมพ์.

ประมวลข่าวกลาง, กรม. ปัญหาความยุ่งยากระหว่างประเทศในปัจจุบัน. ม.ป.ท., 2504.

พวงทอง ภวัครพันธุ์. การต่างประเทศไทยในยุคสงครามเย็น. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2565.

พุทธศาสนาในเอเชีย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ พิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศลในงานพระเมรุพระศพสมเด็จพระสังฆราช อุฎฐายีมหาเถระ วัด



วารสารประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระดับปริญญาตรี

มกุฎกษัตริยาราม ราชวรมหาวิหาร ณ พระเมรุวัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 17 มิถุนายน  
พุทธศักราช 2515. กรุงเทพมหานครพิมพ์.

ภูมิศาสตร์สากลสำหรับประเทศไทย. (2454). (ม.ป.ท.).

เยวีย จ้าว และภุมรินทร์ ภริมย์เลิศอมร. การเสด็จพระราชดำเนินของสมเด็จพระเทพ  
รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตามเส้นทางสู่ที่ราบสูง. Chiana Pictorial  
Publishing House, 2550.

ราชอาณาจักร, สำนัก. พระราชกรณียกิจระหว่างเดือนตุลาคม 2514 - กันยายน 2515. ศิริมิตร,  
2515.

..... .ประมวลพระราชกรณียกิจพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พุทธศักราช 2489-2510  
เล่มที่ 6 (พุทธศักราช 2509 - 2510). อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2550.

ศนิโรจน์ ธรรมยศ. ประวัติศาสตร์สงครามเวียดนาม *The History of the Vietnam war*. แสง  
ดาว, 2566.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. *ของดีจากทิเบต*. ศิวพร, 2510.

อาสา คำภา. *ครองแผ่นดินโดยธรรม อ่านประวัติศาสตร์ผ่านพระบรมราโชวาทและเครือข่ายใน  
หลวง*. สยามปริทัศน์, 2567.

องค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, กรม. *รวมสุนทรพจน์ของหัวหน้าคณะ  
ผู้แทนไทยในการประชุมสมัชชาสามัญสหประชาชาติ สมัยสามัญครั้งที่ 2 ถึง ครั้งที่  
40 (พ.ศ. 2490 - 2528) Statement by Chairman of the Delegation of  
Thailand at the 2<sup>nd</sup> - 40<sup>th</sup> Sessions of the United Nations General  
Assembly (1947 - 1985)*. ศรีอนันต์, 2529.

### วิทยานิพนธ์/วิจัย

ธงนรินทร์ นามวงศ์. *โฆษณาชวนเชื่อในนิตยสารเสรีภาพ พ.ศ.2497-2518* [วิทยานิพนธ์ศิลปศา  
สตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2562.

รุจิภาณูจน์ เหมือนศรีชัย. *ทิเบตกับปัญหาความมั่นคงของจีนและอินเดีย ตั้งแต่ค.ศ. 1949 ถึง  
ปัจจุบัน* [บทความวิจัยของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต  
สาขาวิชาเอเชียศึกษา]. มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2562.

### บทความวารสาร

การต่างประเทศและแกลงข้าว กรมตำรวจ, กอง. ประเทศอิเบตต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมจีน.

*ตำรวจ*, 28(19): 11-24.

เกษราภรณ์ หาญแก้ว. สถานภาพทางการเมืองของรัฐไทยผ่านการเข้าร่วมสงครามเกาหลี.

*วารสารภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี*, 1(1), (2562): 25-52.

คณะกรรมการวารสาร พ.ส.ล.. ดาไลลามะแห่งอิเบตเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ

พระราชวังจิตรลดาโรฐาน ในการเยือนไทยครั้งที่ 2. *พ.ส.ล.*, (22), (2515): หน้าปก.

ชัยยะ ปิติपालะ. ทำไมอิเบตจึงต่อต้านคอมมิวนิสต์. *ตำรวจ*, 28(12), (2502): 1-5.

สัญญา ธรรมศักดิ์. รายงาน องค์ดาไล ลามะ เยือนประเทศไทย. *พุทธธรรม*, 17(2), (2511): 77-

96.

สากลกรณีย์, แผนก. ความรู้เรื่องอิเบต. *รัฐสารภิรักษ์*, 1(2), (2502): 201-240.

### เว็บไซต์

ดาไล ลามะ เสด็จสวนโมกขพลาราม. (2566), [http://archives.bia.or.th/front-show\\_page\\_detail\\_using\\_pdfid.php?pdfid=2594](http://archives.bia.or.th/front-show_page_detail_using_pdfid.php?pdfid=2594).

ราชบัณฑิตยสภา, สำนักงาน. *ประกาศสำนักงานราชบัณฑิตยสภา เรื่อง กำหนดชื่อประเทศดินแดน เขตการปกครอง และเมืองหลวง*. (2565). <https://www.orst.go.th>

เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, สำนัก. *ค้นหาข้อมูลมติคณะรัฐมนตรี*. (2566). <https://resolution.soc.go.th>.

ศิริโรตม์ คล้ามไพบูลย์. *ศิริโรตม์ คล้ามไพบูลย์: ทำไมไทยไม่ออกวีซ่าให้น้องสาวดาไลลามะ*. 4 มีนาคม 2553. <https://prachatai.com/journal/2010/03/27956>.

Film Archive Thailand (หอภาพยนตร์). *กองพันจางอวตีก 2510* [Video]. 18 มกราคม 2564. <https://youtu.be/yIGy6LMAVHg?si=N0pE8C0OnncspRwt>.

THE TRUTH. ดร.นิว เปิด ความหมายธงแต่ละสีน หวดมีอบทางไฟล์ ชูธงชกศึกต่างชาติ บ่อนทำลายความมั่นคง. 28 ตุลาคม 2563. <https://truthforyou.co/12921/>

### สัมภาษณ์

สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์. สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ, 7 ตุลาคม 2566.

## ภาษาอังกฤษ

### Books

- Garver, John W. *The Sino-American Alliance: Nationalist China and American Cold War Strategy in Asia*. Routledge, 2015.
- Glennon, John P., Schwar, Harriet D., Claussen, Paul, & Aandahl, Frederick (Eds.). *Foreign Relations of the United States 1951, Volume VII, Korea and China (in two parts), Part 2*. United States Government Printing Office, 1983.
- Keane, Douglas, Warner, Michael, & Keefer, Edward C. (Eds.). *Foreign Relations of the United States, 1950-1955, The Intelligence Community 1950-1955*. United States Government Printing Office, 2007.
- Phillips, Steven E., Keefer, Edward C. (Eds.). *Foreign Relations of the United States, 1969 – 1975, Volume XVII, China, 1969 – 1972*. United States Government Printing Office, 2006.

### Articles

- Goldstein, Melvyn. Tibet: After the Fall of Chamdo. *The Tibet Journal*, 16(1), (1991): 58-95.
- Sperling, Elliot. Tibet and China: The Interpretation of History Since 1950. *China Perspective*, (3), (2009): 25-37.

### Website

- Barnett, Robert. *Human Rights in Tibet before 1959*. (2023). [https://info-buddhism.com/Human-Rights-in-Tibet-before-1959\\_Robert\\_Barnett.html](https://info-buddhism.com/Human-Rights-in-Tibet-before-1959_Robert_Barnett.html).

- Chung-mao, Hsu, Chan, Candice. *[Photo story] Chinese central government and the Dalai Lama: 1950–1956*. (2020). <https://www.thinkchina.sg/photo-story-chinese-central-government-and-dalai-lama-1950-1956>.
- Internal campaign for Tibet. *UN General Assembly Resolution 1723 (XVI) of 1961*. (2023). <https://www.savetibet.eu/un-general-assembly-resolution-1723-xvi-of-1961/>.
- Szczepanski, Kallie. *The Tibetan Uprising of 1959 China Forces the Dalai Lama into Exile*. (2019). <https://www.thoughtco.com/the-tibetan-uprising-of-1959-195267>.
- The Dalai Lama. *Travel*. (2023). <https://www.dalailama.com/the-dalailama/events-and-awards/travels>.
- Wei, Liu, Yinong, Fang & Mingyu, Zhang. *How was the 17-Article Agreement signed?*. (2009). [http://un.chinamission.gov.cn/eng/zt/xzwt/200903/t20090319\\_8413433.htm](http://un.chinamission.gov.cn/eng/zt/xzwt/200903/t20090319_8413433.htm).
- Wong, Tessa. *China: Dalai Lama furore reignites Tibet ‘slave’ controversy*. (2023). <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-65307709>.